

10. Mynarski S. (ed.), Market analysis. Systems and mechanisms, Cracow University of Economics, Kraków 1993.
11. Parkash A. Safeguarding Food Security in Volatile Global Markets, FAO, Rome 2011.
12. Pietrzak M. Problem of the geographical scope of markets/sectors in the age of globalisation and regionalisation, „Issues of Agricultural Economics” 2014, No 1, pp. 5-21.
13. Pingali P., Westernization of Asian diets and the transformation of food systems: Implications for research and policy, Agricultural and Development Economics Division, FAO, Rome 2007.
14. Rembisz W., Kowalski A. Agricultural market in the functional terms, University of Finance and Management, Warsaw 2007.
15. Stankiewicz M.J. Enterprise competitiveness. Building the enterprise competitiveness under the globalisation conditions, Dom Organizatora, Toruń 2005.
16. Szajner P., Walczyk K. „Economic situation in agriculture” 2014, IED WSE, Warsaw.
17. Szczepaniak I. (ed.), Monitoring and evaluation of the competitiveness of Polish food producers (2), series „Multi-annual Programme 2011-2014”, No 40, IAFE-NRI, Warsaw 2012.
18. Szczepaniak I. (ed.), Monitoring and evaluation of the competitiveness of Polish food producers (3). Competitive potential – selected aspects, series „Multi-annual Programme 2011-2014”, No 73, IAFE-NRI, Warsaw 2013.
19. Szczepaniak I. (ed.), Monitoring and evaluation of the competitiveness of Polish food producers (5). Synthesis, series „Multi-annual Programme 2011-2014”, No 115, IAFE-NRI, Warsaw 2014.
20. Szymański W. Globalisation – challenges and threats, Difin, Warsaw 2002, p. 12.
21. Tokgoz S., Zhang W., Msangi S. Biofuels and the Future of Food: Competition and Complementarities, „Agriculture” 2012, no. 2, pp. 414-435.
22. Zorska A. Towards globalisation? Transformations in transnational corporations and world economy, PWN, Warsaw 2000.

The article has been received 23.11.2015

*

УДК 332.33:332.2.021.8

***А.Д. ЮРЧЕНКО, кандидат економічних наук, професор кафедри
Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління***

Державне регулювання аграрної сфери США

Постановка проблеми. Запровадження інновацій у системі державного регулювання аграрної політики у країнах світу здійснюється лише за умови попереднього визначення стратегії та базової моделі реформування, послідовності її реалізації, обґрунтування соціально-економічних результатів. В Україні стратегічні рішення щодо аграрної сфери приймаються зазвичай спонтанно, безсистемно, переважно під впливом кланових інтересів. В Україні навіть не існує відкритих аналітичних даних щодо впливу програм державних субсидій на фінансовий стан товаровиробників. Не запроваджено також статистичної інформації щодо обсягів і питомої ваги субсидій залежно від площ сільськогосподарських угідь у сільськогосподарських підприємствах та обсягів виробництва і собівартості продукції. При цьому в умовах існуючих пріоритетів щодо державних механізмів розподілу між товаровироб-

никами субсидій та їх незначних загальних обсягів, досягнення позитивних змін у фінансовому стані сільськогосподарської галузі вбачається поки що проблематичним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню питання державного регулювання сільськогосподарського виробництва й організації аграрного землекористування в зарубіжних країнах присвячено праці таких дослідників: Н. Андреевої [3], М.В. Калінчика [4], А.Г. Мартина [5], А.М. Мірошниченка [6], Б.Й. Пасхавера [8], І.В. Прокопи [10], В.М. Русана [12], А.С. Терентьевої [13], Б.А. Чернякова [15,16] та іноземних [1,9]. Проте вирішення даного питання залишається актуальним і нині.

Мета статті – аналіз державного регулювання сільськогосподарського виробництва й організації аграрного землекористування в США із застосуванням організаційних, правових і фінансових механізмів.

Виклад основних результатів дослідження. Вбачається, що досвід здійснення

© А.Д. Юрченко, 2016

державної аграрної політики в США вартій як належного вивчення, так і практичного застосування в Україні.

Аграрний сектор США є пріоритетним та стратегічно важливим напрямом розвитку економіки країни [2, 3]. Сільське господарство США постійно має державне забезпечення в усіх напрямках його роботи, зокрема у питаннях підвищення ефективності державного управління, підтримки належного рівня сільськогосподарської освіти, наукових досліджень і оперативного запровадження їх результатів.

У США базові механізми державного регулювання сільськогосподарського виробництва були сформовані ще у законодавстві 1933 та 1938 років [15]. Першоджерелами регулювання стало законодавство «Нового курсу» Франкліна Д. Рузвельта, в якому були визначені основи формування цільової підтримки виробництва підприємств аграрної сфери [11]. В рамках законодавчого пакета «Про сільське господарство» кожні п'ять років відповідні програми переглядаються.

Із 1966 року на базі чергового п'ятирічного Закону «Про сільськогосподарське удосконалення і реформування» відбувся перехід від прямого державного регулювання до активного впливу на ринкову політику. Виплати товаровиробникам почали проводитися на основі визначення різниці між ринковими й підтримуваними цінами. З часу введення в дію цього Закону аграрна політика США характеризується трьома великими аграрними механізмами, які стосуються:

1) прямих виплат;

2) компенсаційних ринкових та антициклічних виплат, зумовлених низькими цінами, але не прив'язаних до поточного виробництва;

3) компенсаційних виплат по кредитах.

Основним засобом реалізації ефективної аграрної політики є гнучке аграрне законодавство, яке охоплює усі сторони сільськогосподарського розвитку. Гнучкість аграрного законодавства забезпечується введенням поправок до чинних законів, які існують десятки років. Так, програма регулювання

форвардних цін на молоко діє (в модифікованому вигляді) з 1937 року.

У 1985 році в США був прийнятий черговий Закон «Про продовольчу безпеку», відповідно до якого розвивалася й удосконалювалася сучасна аграрна стратегія. Основними напрямками цієї стратегії у Законі було визначено:

оптимізацію аграрної структури;

контроль над сільськогосподарськими угіддями з метою максимального збереження масштабів виробництва, забезпечення високої родючості ґрунтів;

оптимізацію розміщення окремих галузей сільського господарства в регіонах з найбільш сприятливим біокліматичним потенціалом;

спеціалізацію і концентрацію виробництва на основі створення й удосконалення інфраструктури, необхідної для доведення продукції від поля до полиць торговельних закладів;

використання інноваційних технологій для отримання продукції високої якості в максимальних обсягах з мінімальними витратами;

всебічну та заінтересовану участь наукових, освітніх і запроваджувальних відомств та організацій в модернізації аграрного сектору;

широку і різноманітну діяльність держави в контролі, регулюванні й фінансово-економічній підтримці аграрного сектору.

Важливою особливістю та основною умовою конкурентоспроможності аграрного сектору США залишається фермерство. У великих «сімейних фермах» надої молока на одну корову становлять близько 9,3 т. Більшість господарств реалізують молочну продукцію через переробні, торгові й торгово-операційні кооперативи [9]. У свинарстві одержала поширення вертикальна інтеграція між усіма учасниками виробничого циклу свинини. Більшу частину виробництва продукції сільськогосподарської сфери організують і координують інтегратори через контракти з фермерами, які спеціалізуються на окремих стадіях виробничого процесу. Інтегратори утримують переробні підприємства, заводи по виробництву кормів, реалізують поголів'я за готівкові кошти чи на основі

укладених ринкових угод, купують фермерам корми, поставляють молодняк, забезпечують їх необхідними послугами. Провідні інтегратори також укладають контракти з селекційними центрами.

Внутрішній ринок продовольства США захищений високими ставками імпортного мита на сільськогосподарську продукцію.

У результаті цілеспрямованої та сприятливої для фермерів аграрної політики, доходи і якість життя сільського населення з року в рік поліпшуються. Характерно, що середньодушовий прибуток американського фермера значно вище такого показника для середньостатичного жителя країни. У 2008 році він становив 78,8 тис. дол., що на 15 % було вище середнього доходу всіх домашніх господарств [1].

Оперативне управління аграрним сектором США здійснюється на основі реалізації Стратегічних планів, які визначають цілі, завдання і механізми реалізації державного управління в період дії чергового сільськогосподарського закону. Цілі та завдання Стратегічного плану включаються щорічно в бюджет Міністерства сільського господарства США як пріоритетні й стають частиною бюджету країни на поточний рік. При цьому детально визначаються усі заходи, які плануються федеральним урядом, описується структура фінансування усіх федеральних відомств і програм, які вони здійснюють. Щорічно проводиться ревізія аналізу їх виконання та готуються відповідні звіти (Performance and Accountability Report), в яких міністерство надає інформацію конгресу й американському народу про результати виконання роботи з метою досягнення цілей, встановлених на даний рік.

У додаток до Стратегічного плану розробляються детальні програми для регіонів і структурних підрозділів міністерства.

У США здійснюються заходи щодо регулювання ринку в аграрній сфері, виходячи із впевненості в тому, що лише держава може забезпечити раціональний розвиток економіки, оптимальне співвідношення її галузей, виконання соціальних завдань. Так, у 2009 році за активної участі відповідних департаментів Міністерства сільського господарства США із залученням наукових і дослід-

них установ був опрацьований довгостроковий проект (до 2018 року), який містить систему показників розвитку й удосконалення аграрного сектору країни [16]. На основі проекту опрацьовуються своєрідні виробничо-економічні та фінансові плани роботи Міністерства, які визначають:

внутрішні й зовнішні торговельні потреби у сільськогосподарській продукції, можливості використання наявних і закуплених на зовнішніх ринках ресурсів;

умови функціонування ринків продукції; можливості й обсяги різноманітної державної підтримки; застосування реальних інноваційних аграрних технологій і сучасних організаційних форм виробництва;

заходи щодо збереження, примноження та поліпшення якості природних ресурсів, передусім землі;

підтримку в належному стані сільських територій; розв'язання соціальних проблем аграрної сфери.

Загальні щорічні витрати на субсидії фермерам США становлять близько 19 млрд дол. [13]. Американське сільськогосподарське законодавство передбачає розподіл прибутків між власниками й орендарями землі. Оскільки законом не встановлюються ставки оренди землі, землевласники одержують суттєву частину субсидій, які надходять в аграрну сферу. Таким чином, відбувається перерозподіл субсидій через відносини власності на землю. Великі землевласники прямо заінтересовані у тому, щоб лобювати виділення бюджетних коштів на урядові програми підтримки орендарів і наступного вилучення ними значної частки субсидій через орендні платежі, які проходять через фермера транзитом, якщо він сам не є власником землі.

Необхідно звернути увагу на процес підготовки проектів сільськогосподарських законів у США, зокрема, на процедурні складнощі й перепони, які необхідно долати в період їх ретельного та багатоступеневого розгляду численними заінтересованими опонентами. Більшість здійснюваних в аграрній сфері заходів працюють на зміцнення національної економіки, яка уможливорює підвищити роль США у формуванні режимів міжнародної торгівлі продовольством, дер-

жавної підтримки приватного бізнесу на ринках інших країн.

Висновки. 1. Держава в особі виконавчих і законодавчих органів влади США останніми 75 роками не тільки не відстороняється від розв'язання проблем продовольчого забезпечення країни, але й вважає це своїм пріоритетним стратегічним завданням. При цьому держава не просто декларує його, а постійно здійснює систему субсидій, підтримки доходів фермерів, розробку та запровадження різних виробничих, економічних і соціальних програм, виділяє необхідні бюджетні кошти на період 5-10 років.

2. Оскільки аграрний сектор є особливим видом економіки США, для його державного регулювання застосовуються специфічні підходи та механізми реалізації. Зокрема, у сільськогосподарські закони постійно включаються спеціальні програми, пов'язані зі збереженням земельних угідь, водного і повітряного середовища. Державне регулювання здійснюється з використанням дуже серйозної бюджетної підтримки. Щорічно значні кошти виділяються на сільський розвиток, зокрема на будівництво місцевих доріг, об'єктів аграрної інфраструктури, на підтримку молодих фермерів.

3. Для управління такою великою економікою, якою є АПК США, в ХХ ст. вже недостатньо існуючих традиційних форм управління. Тому й з'явилася й організаційно постійно удосконалюється програма створення і запровадження стратегічних планів, що дає змогу державі оперативніше впливати на аграрну політику, своєчасно змінювати аграрну стратегію залежно від зміни економічних, соціальних та політичних умов.

4. Американська ферма у ХХ ст., як і фермерські господарства інших аграрно розвинутих країн світу, залишається найбільш важливою й поширеною організаційною формою сільськогосподарського виробництва. Одночасно ферма у США втілює специфічний спосіб життя людей, які проживають у сільській місцевості та є оберегом багатовікових традицій народів, що у свій час переселились у США, особливої культури, фізичного й морального здоров'я нації.

5. Однією із найважливіших функцій держави в США визначено підтримку дрібних і середніх ферм із метою не лише забезпечення їхнього існування, але й для стимулювання одержання доходів за позафермерську діяльність, збільшення розмірів і зростання кількості ферм. Адміністрація країни сприяє розвитку процесу горизонтальної й вертикальної інтеграції в аграрному секторі економіки, що уможливорює розв'язання багатьох проблем фермерів без значних державних вливань. Наприклад, із метою поглиблення інтеграції дрібних ферм із великими не застосовуються антимонопольні заходи у випадках, якщо великі ферми мають договори із сусідніми дрібними, які займаються забезпеченням їх кормами та вирощують ремонтний молодняк.

6. Усталену практику організаційно-правових і фінансових механізмів державного регулювання сільськогосподарського виробництва й аграрного землекористування в США доцільно всебічно дослідити та організувати її запровадження в Україні.

До цього нас спонукають невтішні результати вітчизняної земельної реформи й трансформації аграрного ладу в країні [4, 10, 12].

Список використаних джерел

1. *Agricultural income and Finance Outlook – AIS – 88. December 2009. ERS/USDA.*
2. Американское фермерство: ХХІ век. – М., 2002. – 400 с.
3. *Андреева Н.* Сельское хозяйство США: факторы, определяющие высокую эффективность отрасли / Н. Андреева // Человек и труд. – 2008. – №8. – С.43-48.
4. *Калинчик Н. В.* Функционирование фермерских хозяйств и перспективы их развития: моногр. / Н. В. Калинчик, В. В. Липчук, В. Н. Лебедь, Е. А. Лысенко. – К. : ННЦ ИАЭ, 2014. – 228 с.
5. *Мартин А. Г.* Порівняльний аналіз системи управління сільськогосподарськими землями державної власності у країнах ЄС / Мартин А. Г., Копайгора Б. М. // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. – 2015. – № 1. – С. 14-19.
6. *Мірошниченко А. М.* Європейський шлях до належного управління: наук.-практ. конф. 31 жовт. 2012 р. / А.М. Мірошниченко. – К., 2012.
7. Організаційно-економічна модернізація аграрної сфери : наук. доп.; за заг. ред. акад. НААН П. Т. Саблука. – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – 342 с.
8. *Пасхавер Б. Й.* Ринок землі: світовий досвід та національна стратегія / Б. Й. Пасхавер // Економіка АПК. – 2009. – № 5. – С. 73-79.

9. Public Law 110-234 – Food, Conservation, and Energy Act of 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gpo.gov/fdys/pkg/PLAW-110publ234/content-detail.html>.

10. Прокопа І. В. Інтеграція товарних селянських господарств у ринкову систему функціонування аграрного сектору: загальні засади та першочергові кроки / І. В. Прокопа // Економіка АПК. – 2013. – № 10. – С. 12-23.

11. Реформи президента Франкліна Делано Рузвельта в період «Великої депресії». – М.: Фонд профобразовання і інвестиційної діяльності ТПП РФ, 2009.

12. Русан В. М. Щодо підвищення ефективності використання інструментів регулювання аграрного ринку : аналіт. зап. / В. М. Русан [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1520>

13. Терентьева А. С. США на мировом рынке мяса / А. С. Терентьева // США и Канада – 2010. – № 11. – 96 с.

14. Третьяк А. М. Землепорядне проектування: організація території сільськогосподарських підприємств методом еколого-ландшафтного землеустрою / А. М. Третьяк, В. М. Другак, Л. А. Гунько, І. П. Гетьманчик – Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2014 – 236 с.

15. Черняков Б. А. Аграрный сектор США в начале XXI века / Б. А. Черняков. – М., 2007. – 396 с.

16. Черняков Б. А. Оперативное управление аграрным сектором США (на основе разработки и использования Стратегического плана) / Б. А. Черняков // США. Канада: Экономика. Политика. Культура. – 2010. – № 9. – С. 103-118.

Стаття надійшла до редакції 09.12.2015 р.

* * *

Новини АПК

Китай є одним із стратегічних торгових партнерів України

У Міністерстві аграрної політики та продовольства України відбулося засідання круглого столу з питань розвитку україно-китайських відносин в сфері тваринництва. Захід відбувся під головуванням заступника Міністра з питань євроінтеграції Владислави Рутницької та Надзвичайного і Повноважного Посла Китайської Народної Республіки в Україні Чжан Сіюня. Найбільші українські виробники, представники Китайської Торгової Асоціації, керівництво Мінагрополітики обговорили можливість експорту м'ясної продукції та ковбасних виробів до КНР.

«Китай – один із ключових стратегічних торгових партнерів України. У 2015 році КНР був імпортером номер один української аграрної та продовольчої продукції. За 10 місяців 2015 року ми експортували до КНР продукції на 1,1 млрд дол. США, що в 2,3 раза більше ніж за аналогічний період попереднього року. Ми маємо «зелений прапор» від КНР на поставки продовольчої продукції – кондитерських виробів, цукру, іншої продукції. У цьому році Китай відкрив для нас ринок молочної продукції, сподіваємося на відкриття ринку соняшникового шроту, ягід, працюємо з відповідними службами КНР щодо можливості відкриття ринку по м'ясу», – наголосила заступник Міністра.

Надзвичайний і Повноважний Посол Китайської Народної Республіки в Україні Чжан Сіюнь наголосив на перспективі співпраці двох країн. «Уряд Китаю підтримує розвиток України у всіх галузях. Дуже важливою для нас є підтримка сільського господарства та ріст товарообігу між КНР та вашою країною. Зараз треба зробити акцент на виконанні тих домовленостей, які вже існують, та активізувати нові напрямки роботи», – додав він.

«У складних умовах, коли Україна веде пошук та диверсифікацію ринків збуту для своєї сільськогосподарської продукції, Китай та його компанії «підставили своє плече» й активно надають їй сприяння у цьому. Лише за останній рік Китай увійшов у трійку найбільших експортних ринків для збуту української харчової та сільськогосподарської продукції», – зазначив Руслан Осипенко, виконавчий директор Китайської Торгової Асоціації.

Крім того, сторони обговорили успішне проведення засідання Підкомісії з питань аграрного співробітництва з КНР у серпні 2015 року, де порушувалося питання інвестиційних можливостей, долучення України до програми розвитку Нового Шовкового Шляху, агрологістичних проєктів.

«Для нас дуже важливо, щоб наша співпраця з офіційним Пекіном та китайським бізнесом була побудована на довгострокових засадах, і дуже важлива побудова значного рівня довіри між країнами та їх представниками. Ми готові підтримувати будь-які починання, що ведуть до покращення взаємодії між бізнесом обох країн та принесуть користь у довгостроковій перспективі», – додала заступник Міністра Владислава Рутницька.

Прес-служба Мінагрополітики України

*T. I. SHUTKO, post-graduate student**
Dnepropetrovsk State University of Agrarian and Economics

Economic content of the «costs» category

Scientific problem. The main problem of modern economic development is low competitiveness of Ukrainian products due to high expenses for its manufacture. Such situation is explained by the fact that directors and experts of most enterprises do not pay proper attention to costs management, although the environment of fierce competition requires not only to plan its accounting, but also to analyse and control costs permanently, to search minimization ways. Maximization of income is the main task of activity of any enterprise and in order to get it, economic entities have to pay considerable attention to the costs, as at the same time, they are the main limiter of profit and specifically influence the volume of products supply. But it is not possible to get high profit while the major problem is to define the concept content of the “costs” economic category. The “costs” concept has a centuries-old development history. During this period of time enormous amount of definitions of this economic category, from the point of view of different criterion of classification, were given by both home and foreign scientists.

Analysis of recent researches and publications. The question of essence of the “costs” economic category was investigated by the leading home and foreign scientists. In particular, this question was investigated by such scientists as P. Y. Atamas, I. A. Blank [1], F.F. Butynets [2], S. F. Holov, R. Anthony, L. Napadovska, Y. P. Pasternak [7], A.M. Turylo [10] and J. Foster. Despite the large amount of researches that have been carried out previously by scientists, the economic literature still shows ambiguous definitions of

the costs concept. Also, analysis of the literature sources has shown that in the works of scientists two categories, that are called “costs” and “expenses”, are usually investigated. Absence of unity in understanding of the content on this concept considerably reduces the objectivity of its understanding.

The objective of the article is to study and generalize points of view of the economic theory representatives in domestic and foreign sources concerning economic essence of the costs as an economic category, taking into account scientific achievements of scientists-predecessors.

Statement of the main results of the study. Any enterprise in the process of economic activity has to make sure of its profitability. However, achievement of the desirable results is impossible without costs incurring. Costs management organization has to be based on efficiency, accuracy and the correspondence principle.

Economic essence of the costs management process is determined by such categories as costs, expenses and self-costs. Difference between these economic categories, as characteristics of the productive function of the enterprise, consists in the following. J. Schumpeter marked that the costs - are “all costs of the entrepreneur that are related to production. They include compensation to the entrepreneur for his work, lease of his patch of land and the risk premium...” [12].

Marshall A. calls “costs of different types of labour that are directly or indirectly involved in the production process, along with ... expectations, that are necessary for accumulation of its capital used in the production, in other words, all these efforts and sacrifices together ...” as production costs, and he calls “amounts of

* Scientific supervisor – O.I. Datsii, doctor of economic sciences, professor.

© T.I. Shutko, 2016